

WEST-VLAANDEREN, WILD VAN WILD

ACTIENOTA GEDEPUTEERDE NAEYAERT WIL WILDSCHADE LANDBOUW BEPERKEN

Op 29 oktober werd de West-Vlaamse Milieufederatie vzw uitgenodigd door gedeputeerde van landbouw Bart Naeyaert voor een bilateraal gesprek over de wildproblematiek in West-Vlaanderen. Eric Vandorpe (WMF/BBL), Walter Roggeman (Natuurpunt), Guido Vandenbroucke (WMF/ DE Bron) , Kristina Naeyaert (WMF/Zuid- West-Vlaamse Natuur- en Milieukoepel) , Kris Dekeyzer (WMF/Houtlandse Milieuvereniging), Robrecht Pillen (Natuurpunt Damme) en Katty De Wilde (WMF) vertegenwoordigden de natuur- en milieuverenigingen bij dit overleg. We waren de laatste in de rij. De Hubertusvereniging, landbouworganisaties Boerenbond en ABS, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) waren ons reeds voorafgegaan.

Als uitgangsbasis van het gesprek lag een actienota, opgemaakt door het kabinet van de gedeputeerde, op de tafel met voorstellen om de schade aan land- en tuinbouw door wildsoorten allerhande te beperken. Houtduiven, everzwijnen, vossen, ganzen en kraaiachtigen passeerden dan ook de revue. Het gesprek werd gevoerd met respect voor elkaars standpunt, maar opvallend was toch dat landbouwers, die er toch prat op gaan dat ze leven met de natuur en de seizoenen, zich er niet meer bewust van zijn dat alles met alles samenhangt in de natuur. Ook werd duidelijk dat er nog veel meer wetenschappelijke studie van populaties en hun leefwijze vereist is, vooraleer men op verantwoorde wijze, d.w.z. zonder het natuurlijk evenwicht te verstoren aan efficiënte schadebeperking kan doen.

Koen Van Den Berge is wetenschappelijk medewerker van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). Deze onderzoeksinstelling doet al jaren aan kennisopbouw over actuele zaken m.b.t. bos en natuur. Wildbeheer is zo'n actueel thema. Vandaar dat we Koen uitnodigden om bij ons WMF-overleg van 26 november een toelichting te komen geven over de stand van zaken van dit onderzoek. Koen Van Den Berge is gespecialiseerd in wetenschappelijk onderzoek van de populatie en de leefwijze van de vos in Vlaanderen. Zijn toelichting ging dan ook vooral over vossen, maar kan ook zinvol zijn m.b.t. andere wildsoorten. Niet het minst omdat het onderzoek van de vos het verschil illustreert tussen hoe men algemeen over iets denkt en wat de wetenschappelijke waarheid is. Meer dan 50 mensen, de meeste van de natuur- en milieuverenigingen, maar ook een 10-tal van wildbeheereenheden aanhoorden die avond in Roeselare zijn relaas van wetenschappelijke bevindingen over de vos. Hieronder vindt u een samenvatting van zijn uiteenzetting.

Het onderzoek naar de ecologie van de vos heeft als doelstelling

- inzicht te verwerven in het voorkomen, de dichtheid en de populatiedynamiek van de vos,
- inzicht te verwerven in mogelijke problemen en overlast door de vos : schade aan eigendommen (bv. pluimvee) en jachtoogst, schade volksgezondheid (bv. vossenlintworm) en mogelijke oplossingen onderzoeken.
- inzicht verwerven in de positie van de vos in het Vlaamse natuurbehoud : is het bv. een probleem als de vos de laatste grutto opeet.

Dit onderzoekt men door :

- Onderzoek op het terrein : monitoren (= tellen, = tijdreeksen opbouwen) nesten, dispersie (= verspreiding) en overleven door vangen en oormerken, nachtelijke tellingen, enz...
- Laboratoriumonderzoek : autopsies. Hieruit kan men o.a. conditie, worpgrootte, voedselkeuze afleiden
- Confrontatie met externe informatie : bv. jachtstatistieken en literatuuronderzoek internationaal.

Vanaf 1998 onderzoekt men de nestdichtheid door monitoring in proefvlakken van 10 km x 10 km. In de periode 1998 – 2000 onderzocht men 2 dergelijke proefvlakken :

- 1 in regio Deinze – Tielt : een zgn. marginaal biotoop : landbouwgebied, waar nauwelijks natuur is en
- 1 in de Vlaamse Ardennen : een zgn. optimaal biotoop.

Vanaf 2001 heeft men enkel nog Vlaamse Ardennen opgevolgd.

In de Vlaamse Ardennen bleek de nestdichtheid 1,5 x groter te zijn dan in Deinze –Tielt. In de Vlaamse Ardennen waren er gemiddeld 15,4 beginnende nesten en 12,6 slagende nesten. Het bleek dat vossen over het algemeen grote nesten hebben en dat kleine nesten uitzonderlijk zijn. Aan de hand van placentallittekens kan men zien dat de worpgrootte gemiddeld 6,64 is. Men dient er wel rekening mee te houden dat dit een overschatting is, want niet alle jongen worden geboren of sommigen sterven snel na geboorte. Er gebeurt ook kannibalisme. De grootte van nesten ligt dus gemiddeld tussen 4 en 5 jongen.

Voorjaars- en najaarsdichtheid per 100 km³

1 nest = 1 territorium, d.w.z. 2 ouders (vossen blijven bijeen) + 6,64 jongen + ? volwassen dieren zonder nest.

De voorjaarsstand = aantal beginnende nesten x 2 ouders + volwassen dieren zonder jongen.

De najaarsstand = voorjaarsstand + (aantal slagende nesten x 6,64)

Een topjaar in optimale context (Vlaamse Ardennen) geeft 196 vossen per 100 km² najaarsstand

Een gemiddeld jaar geeft in optimale context (Vlaamse Ardennen) 160 vossen per 100 km² najaarsstand

De voorjaarsstand in optimale context (Vlaamse Ardennen) in een topjaar is 90 vossen per 100 km² en gemiddeld 75 per 100 km².

Door nachttelling met verstralers kan men geen werkelijke aantallen of dichtheden bepalen, maar wel gebieden onderling vergelijken. Zo werd voor het parcours in Deinze-Tielt 1 vos per 16 km gezien, en in de Vlaamse Ardennen was dat 1 vos per 23 km. En in Argonne (Frankrijk) 1 per 1,33 km. Men dient hier uiteraard rekening te houden met verschillen in landschap en de 'zichtbaarheid', wat een verklaring biedt voor de hogere index voor Deinze-Tielt t.o.v. Vlaamse Ardennen. Maar de verhouding van beide Vlaamse parcours t.o.v. Argonne is sowieso betekenisvol..

Door gevestigde, territoriale vossen te vangen en van een zender te voorzien, kan het leefgebied van individuele dieren – letterlijk – in kaart gebracht worden. Omdat vossen 's nachts echter zeer beweeglijk zijn, is een nauwkeurige begrenzing intekenen op kaart echter moeilijk. Globaal komen de bevindingen van 4 gezenderde vossen toch goed overeen met de verspreiding van burchten binnen 100 km². Deze is nl. ongeveer 15 nesten of gemiddeld 6,6 km² per nest, maar met soms grote verschillen in onderlinge afstand. Het activiteitsgebied van de gezenderde vossen varieerde eveneens sterk, nl. van ca. 1 tot 10 km².

Sinds 1996 werden er 309 vossenjongen gemerkt. 94 of 30% daarvan werden teruggevonden. Daaruit bleek dat driekwart van de teruggevonden dode vossen de leeftijd van 1 jaar nog niet bereikt had. 19,5 % werd tussen de 1 en 2 jaar. Slechts een minderheid van de vossen werd 2 jaar en ouder.

Uit onderzoek van de gemerkte vossen bleek ook dat vossen het eerste half jaar binnen een straal van 2,5 km van hun geboorteburcht blijven. Van de vossen tussen een half jaar en 1 jaar vond me er terug tot 10, 20 en zelfs meer dan 30 km van hun geboorteplaats. Voorlopige recordafstand is 33,5 km. Bijna alle mannetjes trekken weg, bij de wijfjes blijft 50 % ter plaatse.

Alle technieken en onderzoeksmethoden m.b.t. vossen wijzen in dezelfde richting en bevestigen elkaar goed.:

- grote worpen
- geringe afwijking 50/50- geslachtsverhouding
- verre verspreiding
- lege gemiddelde leeftijd
- grote activiteitsgebieden
- voorjaarsstand 0,75 – 0,90 vos / km²
- najaarsstand maximaal 1,90 vos / km²

De actuele vossenstand is (relatief) laag. Het afschot van vossen is relatief hoog. Dit heeft als gevolg dat een er snelle turnover bestendig wordt, d.w.z. de vos vangt de bejaging op door zich sneller voort te planten. Waar er dus veel geschoten wordt, komen er veel nieuwe vossen bij. De gemiddelde leeftijd van de vos wordt dan wel lager en dit zorgt voor onrust en instabiliteit van de populatie. Op het vlak van de ecologische en maatschappelijke consequenties hiervan – cf problematiek pluimvee en vossenlintworm – is dit geen gunstige trend. .

Men onderzocht ook de inhoud van 230 vossenmagen in de periode 1998 - 2001, afkomstig van vossen uit heel Vlaanderen, waarvan zowat een derde uit zuidelijk Oost-Vlaanderen. De totale maaginhoud was ruim 26 kg, representatief voor steekproef van 50-60 voedseldagen. De maaginhoud bestond uit 5 belangrijke groepeerbare componenten. 23,7% (woel)muizen en ratten, 16,7 % hazen en konijnen, 15,8 % hoenderachtigen (waaronder ook waterhoen), 6,2 % dierlijk afval en 6,9 % fruit en vruchten. De resterende % zijn zeer divers ; snelverterende zaken (o.a. wormen, bessen...) worden via deze techniek wel grotendeels gemist.

De vos en het kleinvee

Vossen komen overal. Op dit moment van het jaar (najaar) is er een ware volksverhuizing van vossen aan de gang. Mannetjes verhuizen meer en verder omwille van de concurrentie. Onze historisch gegroeide ruimtelijke (wan)orde : lintbebouwing en landelijke bebouwing zorgt er voor dat er bewoning is in elk leefgebied van de

vos. Ruimtelijke scheiding tussen mens en vos is dus geen optie of je zou de vos volledig moeten uitroeien. Willen we dit? Kunnen we dit? Het aantal vossen verminderen per territorium heeft weinig effect omdat het aantal nesten dan toeneemt. En als je niet volledig wil uitroeien moet je minimum 1 koppel toelaten. Er zijn mogelijkheden om kleinvee voldoende te beveiligen tegen vossen. En eens het kleinvee voldoende beveiligd is, speelt het eigenlijk voor de mens geen rol hoeveel vossen er zijn.

Invloed van de vos op natuurbehoud.

Men zegt : “de patrijs verdwijnt door de vos”. Verdwijnt de korenbloem dan ook door de vos? Het is ingewikkelder dan dat. In de predator -prooirelatie spelen immers een complex aan factoren.

Predatie versus jacht en natuurbehoud.

Er is een veelheid aan studies. Er worden steeds hoogstaander onderzoekstechnieken ontwikkeld. De conclusies zijn niet zelden tegenstrijdig. Er spelen dan ook een complex aantal factoren. De West-Vlaamse populaties van weidevogels nemen toe, ondanks stijgende populatie van vossen. Wat is ook het referentiebeeld? Wanneer er een vos in een gebied verschijnt, gaan de broedvogels weg, maar ze zijn niet dood. Ze zijn enkel gevluht voor de vos en zijn een veel groter gebied gaan gebruiken. Het Zwin bv. kan maar in één, hooguit twee vossenterritoria tegelijk liggen, niet van 50 vossen .

Vossenjacht uitbreiden is geen oplossing.

Nu kan de vos bejaagd worden van 15 september tot 15 januari. I.v.m. het bejagen van vossen zijn er een aantal vastgelegde regels : zo mag men bv. geen stroppen en klemmen gebruiken, er is het principe van de weidelijkheid : een dier met jongen mag niet bejaagd worden en het is verboden aan burchtbejaging te doen, onder meer om risico's i.v.m de vossenlintworm te beperken. Verlenging van de jachtperiode is zinloos zonder dat men aan burchtbejaging kan doen. Drachtige moeren verdwijnen immers soms al weken op voorhand in hun burcht.. Vervroeging van de jachtperiode, zgn. zomerjacht is in conflict met het principe van de weidelijkheid.

Alles hangt met alles samen.

Koen besluit zijn toelichting met nog het volgende mee te geven : “Men kan verschillende standpunten innemen ten aanzien van de aanwezigheid van de vos en de problemen, die zij kunnen teweeg brengen t.o.v. kleinvee of de natuur. Maar wel kan men daarbij best indachtig blijven dat het in de natuur zo is, dat wanneer men aan 1 touw trekt, dit als gevolg heeft dat er ook aan een heleboel andere touwen in beweging komen, en dat men daar het eind dikwijls niet van weet.”

Op 19 december 2007 vindt er initiatief van gedeputeerde Bart Naeyaert een eerste rondetafel over de wildproblematiek in kader van schade aan landbouw. Kris Dekeyzer en Guido Vandenbroucke zullen hierbij aanwezig zijn voor de WMF. Op volgende bladzijden van dit tijdschrift kunnen jullie het standpunt lezen dat de natuur- en milieuverenigingen daar zullen vertolken.

De actienota, opgemaakt door het kabinet van gedeputeerde van landbouw Bart Naeyaert, is op vraag te verkrijgen bij het WMF-secretariaat door mailtje aan : katty.de.wilde@wmfkoepel.be

De powerpoint van Koen Van Den Berge over het wetenschappelijk onderzoek van de vos in Vlaanderen van het INBO is eveneens op vraag te verkrijgen bij het WMF-secretariaat door mailtje aan : katty.de.wilde@wmfkoepel.be.